

Libellenvereniging Vlaanderen vzw

NIEUWSBRIEF LIBELLENVERENIGING VLAANDEREN

18 mei 2009

Libellenvereniging Vlaanderen vzw

- p/a Geert De Knijf,
Matrouwstraat 10
9661 Brakel
België
- E-mail:
geert.deknijf@inbo.be
- Website:
www.odonata.be
- libellenforum:
www.odonata.be/divan

In dit nummer:

EDITO	1
TWEE JAAR PINK-LIBELLEN, INVENTARISATIE VAN POELEN AAN DE KUST	2
LIBELLEN IN HET NOORDEN VAN HET WAASLAND, 2008	8
EXCURSIEVERSLAGEN	11
EXCURSIEKALENDER 2009	13
WAARNEMINGEN	16
BOEKENNIEUWS	17
VERENIGINGSNIEUWS	18

Beste lezer,

Derde werkjaar van de Libellenvereniging Vlaanderen. Ondertussen zijn we een vzw geworden en afgelopen weekend (17 mei) was er de statutaire algemene vergadering.

Dit jaar krijg je als lid ook het nederlandstalige libellentijdschrift Brachytron. Er wordt hard gewerkt aan een vernieuwde versie (meer kleur, een nieuwe layout en meer rubrieken) die zonder twijfel interessanter zal zijn. Er komt ook een duidelijk Vlaamse inbreng. De nummers die je dit jaar zult ontvangen zijn wel nog gevuld met Nederlandse bijdragen en komen nog in de bestaande versie.

Tijd ook om je lidgeld te hernieuwen, als de dat al niet deed. Voor het gemak stoppen we hier een overschrijvingsformulier bij.

Ook voor dit jaar hebben we voor u een schitterende kalender vol libellenexcursies klaargestoomd. Je vindt hem in dit nummer. De eerste twee excursies (Tweevlek en de Liereman) waren alvast een succes! Neem gerust eens deel, alles verloopt doorgaans in een erg ontspannen sfeer en je krijgt met een beetje geluk mooie zaken te zien.

Of 2009 een succesjaar wordt voor libellen zal zoals steeds van het weer afhangen. Op dit eigenste moment is het reeds uitkijken naar zuiderse beesten; afgelopen weekend zijn in onze buurlanden reeds Zadellibellen gevonden...

Marc Tailly

Lid worden kan door overschrijving van
- **20 euro**, met vermelding "gewoon lid"
- **13 euro** voor jonger dan 25 jaar met
vermelding "jeugdlid + geboortedatum)
- **30 euro** met vermelding "gewoon lid + atlas"
op rekening **523-0802436-30** van
Libellenvereniging Vlaanderen vzw.

Werkten mee aan dit nummer (in willekeurige volgorde): Peter Vander Schoot, Marc Tailly, Godfried Warreyn, Brigitte Van Passel, Geert De Knijf, Ward Vercruysse, Simon Feys, Sam Provoost, Anny Anselin, Diederik D'Hert.

Twee jaar PINK-libellen, inventarisatie van poelen aan de kust

Ward Vercruyssen, Simon Feys & Sam Provoost

INBO (Instituut voor natuur- en bosonderzoek), Kliniekstraat 25, 1070 Brussel ,
edward.vercruyssen@inbo.be

Summary. Two years of dragonflies in the PINK-project, an inventory of ponds at the Belgian coast. Very few historic dragonfly data exist from the coastal region. Till 2006 27 species had been reported. In this three-year project some 150 waterbodies, some created recently as drinking reservoirs for nature-helping grazers, will be monitored. Till now 32 species have been found during these visits (two from the past haven't been found back yet), meaning 7 new species for the coast, some relatively rare for the western provinces of Belgium. One of the most extraordinary facts is the now almost omnipresence of *Coenagrion scitulum*, where the less good weather of 2008 seems to have had no impact on its populations.

Het PINK-project

In 2007 ging het PINK-project (Permanente Inventarisatie van de Natuurreservaten aan de Kust) van start voor een periode van 3 jaar. Dit project wordt uitgevoerd door het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) in opdracht van het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB). Hierbij was/is het de bedoeling de fauna en flora van de 21 gebieden die in beheer zijn bij de Vlaamse Gemeenschap in kaart te brengen, met het oog op de evaluatie van het gevoerde beheer, waarbij uiteraard ook aandacht wordt besteed aan de specifieke vereisten van libellen.

Eén luik van het project omvat dus de libellen, waarbij -gespreid over de drie jaar- de zowat 150 poelen drie maal per jaar een kwartier bekeken worden.

Na twee veldseizoenen hebben we een vrij duidelijk beeld gekregen welke libellen we aan de kust mogen verwachten. Voor 2009 wordt het misschien vooral uitkijken welk effect de strenge winter gehad heeft op de zuidelijke soorten.

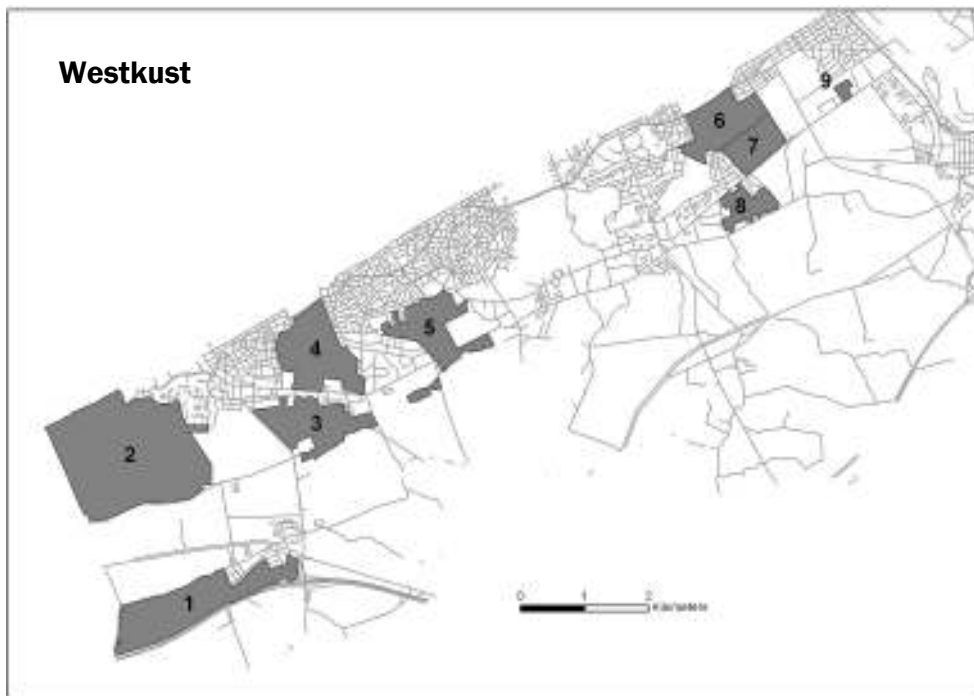
Voor updates ivm onderstaande, zie ook : http://www.odonata.be/divan/topic.asp?TOPIC_ID=45 , hier zal dus ook het vervolg van het project kunnen gevolgd worden.

De "poelen"

De meeste van de poelen zijn relatief klein, en zijn behalve voor libellen ook voor amfibieën en waterplanten van groot belang. Het grootste deel ervan doet ook dienst als

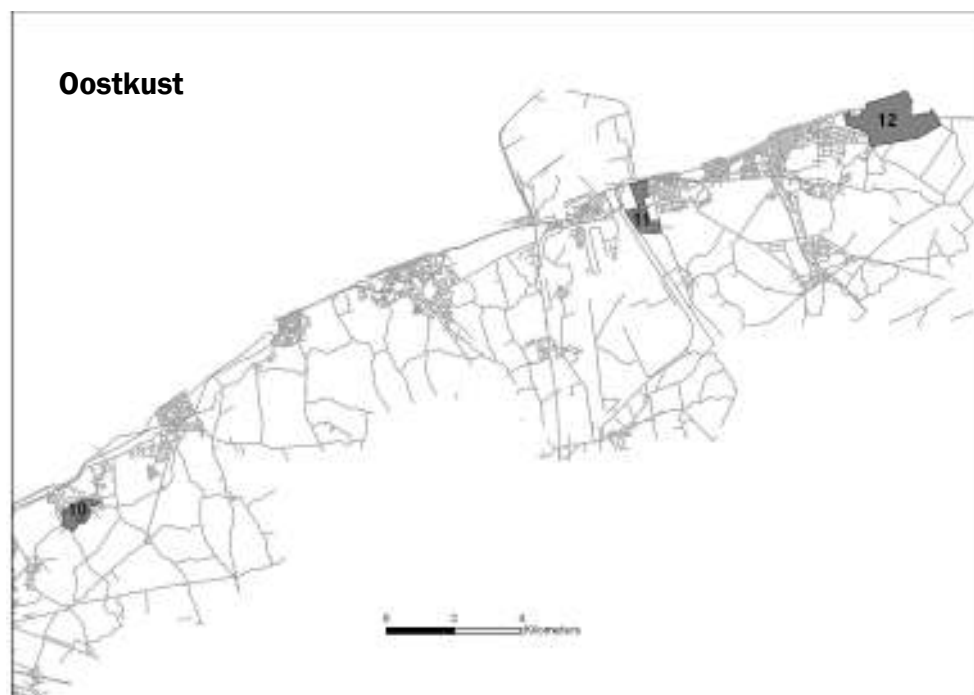

Foto 1: Een deel van de poelen is gegraven als veedrinkpoel voor de grazers die ingezet worden bij het natuurbeheer. Ezeltjes bij een poel in de Noordduinen.
Foto Ward Vercruyssen

Fig. 1 & 2:
Gebieden

1. Cabour-Garzebekeveld (De Panne)
2. Westhoek (De Panne)
3. Oosthoek-Calmynbos (De Panne)
4. Houtsaegerduinen (De Panne)
5. Noordduinen-Belvédère (Koksijde)
6. Ter Yde (Koksijde)
7. Hannecart (Koksijde)
8. Oostvoorduin (Koksijde)
9. Groenendijk (Nieuwpoort)
10. D'Heye (Bredene/De Haan)
11. Sashul-Kleiputten Heist (Knokke-Heist)
12. Zwinduin (Knokke-Heist)

veedrinkpoel voor de grazers die in de reservaten zijn ingezet in functie van het natuurbeheer. Verschillende poelen zijn eerder te omschrijven als vochtige pannen, en vallen bij aanhoudende droogte dan ook volledig droog. De enige echt grote "poel" is de grote vijver van de Zwarte Hoek (De Panne, ten zuiden van De Westhoek), maar behalve wat Kanaaljuffers valt daar libelsgewijs weinig te beleven. Het enige enigszins stromende water is de Beek-zonder-naam, met de enige gekende populaties van Vuurjuffer en Variabele Waterjuffer. Een groot aantal van de poelen is recent aangelegd, en hierdoor zijn vele gebieden een stuk aantrekkelijker geworden voor libellen.

Evolutie

De libellenatlas leert ons dat er nauwelijks historische gegevens zijn voor de kust. In totaal worden 27 soorten vermeld, waarvan enkel Tangpantserjuffer en Zuidelijke glazenmaker nog niet teruggezien werden binnen het project. Tijdens de eerst twee PINK-jaren werden 32 soorten waargenomen, 7 nieuw voor de kust dus (Grote rood-

Foto 2. vrouwtje Gafelwaterjuffer; Ter Yde
- Koksijde
Foto Ward Vercruusse

oogjuffer, Zuidelijke oeverlibel, Zuidelijke keizerlibel, Zadellibel, Kanaaljuffer, Smaragdlibel en Noordse witsnuitlibel). Veel extra soorten vallen er voor 2009 niet te verwachten - Zuidelijke glazenmaker maakt wellicht het meeste kans.

Enkele soorten besproken:

Bruine winterjuffer - *Sympecma fusca*

Deze soort is algemeen in enkele gebieden aan de westkust (Westhoek, Oosthoek, Houtsaegerduinen + enkele waarnemingen Groenendijk en Cabour), maar ontbreekt schijnbaar op alle andere plaatsen (hoewel de soort zich tot voor kort ook voortplantte in het Zeebrugse). Elders in West- of Oost-Vlaanderen komt de soort nauwelijks voor. Door de vroege voortplantingsperiode werd de soort tijdens de tellingen niet waargenomen in bijvoorbeeld de Houtsaegerduinen.

Zwervende pantserjuffer - *Lestes barbarus*

In 2007 waren Zwervende pantserjuffers bijna overal algemeen (tot honderden exemplaren in sommige gebieden), maar in 2008 duurde het tot half augustus voor de soort er wat "doorkwam", maar ook dan bleef het maximumaantal beperkt tot een dertigtal exemplaren aan de Groenendijk. Deze zuidelijke soort heeft pas sinds 1994 vaste voet aan de grond gekregen in België.

Vuurjuffer - *Pyrrhosoma nymphula*

In 2007 werd Vuurjuffer enkel gemeld door UGent aan de Beek-zonder-naam, maar in 2008 waren er ook waarnemingen op enkele andere plekken (Oosthoek, Markeyputten, Groenendijk).

Aan de Beek-zonder-naam (Hannecartbos Koksijde) plant de soort zich voort. Op de andere plekken gaat het waarschijnlijk slechts om zwervers. De soort, die bijna overal in België algemeen is, doet het de laatste jaren ook in West- en Oost-Vlaanderen opvallend beter.

Variabele waterjuffer - *Coenagrion pulchellum*

Een kleine populatie werd in 2007 ontdekt aan de Beek-zonder-naam bij het Hannecartbos door de universiteit van Gent tijdens populatieonderzoek bij Azuurwaterjuffers. Ondanks grondig zoekwerk werden hier in 2008 nooit meer dan een vijftal mannetjes (en dus nooit wijfjes) waargenomen. Deze soort komt zeer plaatselijk voor in

Foto 3: Smaragdlibel, die een tijdlang te zien was aan de poel van De Nachtegaal in De Panne.
Foto Diederik D'Hert

Vlaanderen/België, en nauwelijks in West-Vlaanderen.

Gaffelwaterjuffer - *Coenagrion scitulum*

In de pre-PINK-periode waren de enige Vlaamse populaties van deze soort bekend van de Westhoek en de Houtsaegherduinen. In 2007 werd snel duidelijk dat de soort ondertussen aan de ganse kust voorkomt en er op vele plaatsen algemeen is. Het mindere weer in 2008 bleek van geen invloed op de soort.

Grote roodoogjuffer - *Erythromma najas*

De enige gekende populatie aan de kust bevindt zich aan de Markeyputten te Adinkerke (net buiten PINK). Wel werden in 2008 op verschillende andere plekken exemplaren opgemerkt (Westhoek, Oosthoek, Belvédère, Sashul). Behalve voor de waarnemingen te Heist zou het dus om zwervers uit die ene populatie kunnen gaan.

Kanaaljuffer - *Erythromma lindenii*

Op verschillende plaatsen werden enkelingen van deze soort waargenomen (Westhoek, Oosthoek, Noordduinen, Zwin). Enkel aan de grote vijver van de Zwarte Hoek (en aan de Markey-putten, waar ook eileg vastgesteld werd) werden meerdere exemplaren gezien. Het winderige klimaat aan de kust is misschien de oorzaak van de schaarste van de soort, die in de rest van België dikwijls algemeen is.

Tengere grasjuffer - *Ischnura pumilio*

Kleine aantallen van deze soort werden bijna overal waargenomen (in de Atlas wordt slechts één hok vermeld!). Veel van de poelen zijn vrij klein en door de vertrapping van de oever(vegetatie) door vee behouden ze het pionierskarakter dat Tengere gras-

Foto 4 : De Zuidelijke oeverlibel in Koksijde
Foto Ward Vercruysse

	Cabour-Garzebekeveld	De Westhoek	Oosthoek-Calmeynbos	Houtsaegerduinen	Noordduinen	Ter Yde	Hannecarbos	Oostvoorduin	Groenedijk	D'Heye	Sashul-Kleiputten	Zwinduinen
Aantal bezochte poelen	6	15	7	4	12	3	8	3	6	9	9	6
Azuurwaterjuffer	43 (5)	433 (12)	1282 (7)	321 (4)	122 (5)	8 (2)	198 (6)	56 (2)	70 (5)	49 (5)	12 (4)	180 (4)
Blauwe glazenmaker	1 (1)	1 (1)	1 (1)									
Bloedrode heidelibel	3 (2)	6 (4)	21 (4)		2 (1)		7 (3)		24 (5)	4 (1)	2 (2)	9 (3)
Bruine winterjuffer		1 (1)	54 (3)						2 (1)			
Bruinrode heidelibel	10 (3)	43 (11)	26 (6)	31 (3)	213 (7)	14 (3)	54 (5)	2 (2)	81 (6)	23 (7)	50 (7)	46 (5)
Gaffelwaterjuffer	8 (3)	199 (11)	21 (3)	244 (3)	41 (3)	35 (3)	10 (4)	1 (1)	127 (5)	44 (3)	9 (2)	54 (2)
Gewone oeverlibel	5 (2)	9 (7)	15 (3)	5 (3)	23 (6)	5 (2)	6 (2)		21 (6)	7 (4)	7 (5)	4 (3)
Gewone pantserjuffer									1 (1)			
Grote keizerlibel	4 (4)	11 (7)	5 (3)	6 (3)	13 (6)		5 (2)		7 (5)	10 (4)	12 (5)	11 (3)
Grote roodoogjuffer		1 (1)									1 (1)	
heidelibel spec.	2 (2)			1 (1)	4 (2)				1 (1)	8 (5)		1 (1)
Houtpantserjuffer	4 (1)	1 (1)					3 (2)	2 (1)	2 (1)	27 (3)		2 (1)
Kanaaljuffer					1 (1)							
Kleine roodoogjuffer	2 (2)	10 (1)	950 (4)	1 (1)	81 (4)	6 (2)	165 (4)	1 (1)	64 (5)	65 (7)	75 (3)	106 (5)
Lantaarntje	136 (6)	116 (13)	45 (7)	259 (4)	36 (6)	8 (2)	73 (6)	9 (3)	490 (6)	80 (9)	739 (9)	39 (5)
Paardenbijter	5 (4)	2 (2)	3 (3)		1 (1)				5 (5)	1 (1)	9 (3)	2 (1)
pantserjuffer spec.					1 (1)							
Platbuik	9 (6)	39 (13)	16 (5)	3 (1)	8 (4)	4 (3)	44 (5)		1 (1)	2 (2)	1 (1)	8 (5)
Smaragdlibel			1 (1)									
Steenrode heidelibel									1 (1)			
Tengere grasjuffer	1 (1)	31 (9)	14 (3)	1 (1)	4 (3)	1 (1)	9 (3)	11 (3)	2 (2)	13 (5)	3 (2)	1 (1)
Viervlek	1 (1)	9 (4)	2 (2)	2 (1)	3 (1)		21 (2)		6 (4)		1 (1)	1 (1)
Vuurjuffer			1 (1)						1 (1)			
Vuurlibel		1 (1)	4 (2)		4 (2)		10 (2)		6 (4)		1 (1)	1 (1)
Watersnuffel	26 (2)	6 (4)	80 (3)	56 (4)	53 (7)				580 (6)	2 (2)	7 (3)	44 (2)
Zwarte heidelibel											5 (3)	
Zwervende heidelibel		6 (3)	5 (1)		25 (4)					11 (2)	1 (1)	12 (2)
Zwervende pantserjuffer		29 (7)		9 (2)	9 (2)	11 (3)	1 (1)	14 (1)	42 (4)	679 (8)	7 (2)	19 (5)

Tabel 1. Totaal maximaal aantal individuen per gebied geteld tijdens systematische poelen-inventarisaties. Tussen haakjes het aantal poelen waar de soort werd waargenomen.

juffers zo aantrekt.

Zuidelijke keizerlibel - *Anax parthenope*

Met vier waarnemingen in 2007 en twee in 2008 (allen aan de westkust, waarvan vier aan de Markeyputten) volgt deze soort de trend van een sterk toenemend aantal waarnemingen in de lage landen. Voortplanting werd in Vlaanderen -in tegenstelling tot Wallonië- nog nooit vastgesteld.

Zadellibel - *Anax ephippiger*

De late ochtend van 19 juni 2007 werd in Cabour een (opwarmend?) exemplaar gezien van deze zuidelijke zwerver in gezelschap van een aantal jonge Bloedrode heidelibellen. Het dier werd een tiental minuten fouragerend waargenomen, rondvliegend tussen een paar kleine boompjes. Dit was de vijfde waarneming voor België.

Smaragdlibel - *Cordulia aenea*

In 2007 frequenteerde een mannetje een aantal weken lang de vijver van het bezoekerscentrum De Nachtegaal in De Panne. Het jaar daarop werd twee opeenvolgende dagen een mannetje gezien aan de vlakbij gelegen poel 6 in de Oosthoek. De soort is zeer lokaal in West- en Oost-Vlaanderen.

Zuidelijke oeverlibel - *Orthetrum brunneum*

Misschien wel de grootste verrassing van het project was het mannetje van deze soort op 1 augustus 2008 in Ter Yde (Oostduinkerke). Zowel in België als Nederland werd de soort nog nooit in de kustregio van België waargenomen.

Zwervende heidelibel - *Sympetrum fonscolombii* & **Vuurlibel** - *Crocothemis erythraea*

Nog twee zuiderse soorten die pas de laatste vijftien jaar op regelmatige basis gezien worden in België. Net zoals Zwervende pantserjuffer werden ook deze twee soorten in 2008 beduidend minder waargenomen dan het jaar ervoor.

Noordse witsnuitlibel - *Leucorrhinia rubicunda*

Aan het Zwarte Dal in de Westhoek zat er op 14 mei 2008 een mannetje van deze soort, die in België alleen op enkele plekken in de Kempen en één in de Ardennen voorkomt. Dit was de tweede waarneming voor West-Vlaanderen.

De enige soort die niet in de tabel voorkomt en hier nog niet vermeld was, is de **Geel-vlekheidelibel** (*Sympetrum flaveolum*) : van deze zwerver werd een mannetje gezien op 19 juli 2007 bij het Hannecartbos.

Met dank aan de collega's Wouter Van Gompel en Jo Packet voor de extra waarnemingen, en aan Diederik D'Hert voor de foto van de Smaragdlibel. We danken verder het Agentschap voor Natuur en Bos, de opdrachtgever van het PINK-project.

Libellen in het noorden van het Waasland, 2008

Brigitte Van Passel (Libellenwerkgroep Natuurpunt Waasland-Noord), Bormte 24, 9190 Stekene. brigitte.van.passel1@telenet.be

Summary. Dragonflies in the northern part of the Waasland (province of East-Flanders) in 2008. Another region with relatively few historical data. A group of people took on a more thorough inventory and was lucky to find some less common species as *Ceriagrion tenellum*, *Coenagrion pulchellum*, *Leucorrhinia dubia* and *Aeshna isoceles*.

Met het nemen van foto's, het noteren en doorgeven van libellenwaarnemingen in onze tuin en in het natuurreservaat Steengelaag was ik reeds in 2007 van start gegaan en mede daardoor werden 'libellen' méér en méér een gespreksonderwerp in de werkgroep Natuurstudie van de natuurpuntafdeling Waasland-Noord; de opstart van een lokale werkgroep Libellen kon niet lang meer uitblijven.

En zo gebeurde begin 2008 ... vanaf dat jaar verzamelen en centraliseren we alle waarnemingen om ze te verwerken in een jaarverslag. In een eerste stadium willen we vooral weten welke libellen in de natuurgebieden Waasland-Noord en in de gemeenten Sint-Gillis-Waas, Stekene en Melsele voorkomen; in een volgend stadium gaan we de gegevens verder uitdiepen.

Een oproep (*folder*) om individuele waarnemingen door te geven via een speciaal mailadres libellen@panneweel.be werd verspreid tijdens de diverse activiteiten, bij de openschurdagen, er kwam een artikel in het tijdschrift, ... uiteindelijk ontstond er een kleine groep van een zestal waarnemers (*Dirk Baert, Marc Bogaerts, Hugo De Beuckeleer, Chris De Buyzer, Jan Dhollander, Brigitte Van Passel*)

De Gebieden

Het Steengelaag is 31 ha groot en bestaat uit voormalige kleiputten, jong elzenbos, een oudere populierenaanplanting met heel wat dood hout, een grote vijver en een bloemrijk hoilandje. Die grote variatie staat borg voor een grote natuurrijkdom. De Saleghemkreek maakt deel uit van een resem kreekplassen op de grens van de vroegere gemeenten Sint-Gillis, Meerdonk en Vrasene en bestaan uit een kronkelig snoer van klei-

Foto 1. Kreekputten in het Panneweel.

foto Brigitte Van Passel

Foto 1. Panneweel.

foto Brigitte Van
Passel

ne en grote plassen, rietkragen, wilgenbosjes en moerassen.

Het Panneweel grenst aan het Krekengebied, maar het ligt op een stuifzandrug en het is eigenlijk een verland wiel, ontstaan uit een dijkdoorbraak omstreeks 1627. Er zijn enkele interessante drijftilvegetaties te vinden en er groeien voor de streek zeldzame planten zoals galigaan en wateraardbei.

Resultaten

Het nieuwe vliegseizoen begon veelbelovend; prachtig weer einde april ... tijdens een wandeling in het Sint-Jacobsgat (Kreken van Saleghem) op 20 april 2008 werden de eerste Vuurjuffers waargenomen.

Al gauw bleek dat de 'Kreken van Saleghem' ook meer bijzondere soorten verborgen hielden; zo ontdekten we in 2008 er voor het eerst de Variabele waterjuffer en de Vroege glazenmaker; twee soorten die nog niet zo vaak in de streek waargenomen werden. Vooral de Vroege glazenmaker is trouwens in heel Vlaanderen erg schaars en ook de Variabele waterjuffer is zeker niet overal verspreid.

Hoewel de weersomstandigheden niet steeds zo gunstig waren, werden tijdens de vliegperiode april–september 2008, 128 waarnemingen doorgegeven; het ging in totaal om 20 verschillende soorten libellen waarvan 9 soorten juffers en 11 soorten echte libellen (zie tabel 1).

Voor het Steengelaag en onze eigen tuin kunnen we vaststellen dat er, vergeleken met 2007, in 2008 noch Koraaljuffer, Plasrombout of Venwitsnuitlibel werden waargenomen. De Gewone pantserjuffer, de Grote roodoogjuffer en de Viervlek werden in 2008 wel voor het eerst opgemerkt in de streek. Zeker de vondst van koraaljuffer op twee plaatsen was toen belangwekkend: deze soort is in Vlaanderen in principe beperkt tot de Antwerpse en Limburgse Kempen; deze waarneming toont enerzijds aan dat libellen en juffers toch wel in staat blijken nieuwe geschikte gebieden te koloniseren en dat het voor de waarnemer loont ook in minder gekende streken te gaan inventariseren.

Uiteindelijk zijn we heel tevreden met deze resultaten die al een goede basis vormen voor de volgende jaren. We weten dat dit slechts een begin is, er blijft nog heel veel te ontdekken in dit stukje Waasland ... dit jaar gaan we gewoon verder.

Tabel 1: Aantal waarnemingen 2008 uit het Waasland	aantal waarnemingen													
	ES7372 - STEENGELAAG	ES7373 - STEENGELAAG	2007 - STEENGELAAG	ES7876 - KARNEMELKPUTTEN	ES7877 - KREKELDUIK	ES7977 - KREEKPUTTEN	ES7977 - PANNWEEL	ES8077 - SINT JACOBSSGAT	ES8181 - GROTE GEULE	ES7272 - ST-BORMTE 24	2007 - ST-BORMTE 24	ES7875 - SGW-BROEKSTRAAT 1	ES8976 - LEEUWERIKENI.AAN 4	
Gewone pantserjuffer <i>Lestes sponsa</i>										X				1
Houtpantserjuffer <i>Lestes viridis</i>	X	X	X							X	X			5
Azuurwaterjuffer <i>Coenagrion puella</i>	X	X	X		X			X		X	X	X	X	20
Variabele waterjuffer <i>Coenagrion pulchellum</i>						X								2
Koraaljuffer <i>Ceragrion tenellum</i>											X		X	1
Vuurjuffer <i>Pyrrhosoma nymphula</i>		X	X					X		X	X	X	X	15
Grote roodoogjuffer <i>Erythromma najas</i>					X			X		X				4
Kleine roodoogjuffer <i>Erythromma viridulum</i>		X								X	X			2
Lantaantje <i>Ischnura elegans</i>	X	X	X			X		X	X	X	X	X		20
Blauwe glazenmaker <i>Aeshna cyanea</i>		X									X	X		4
Vroege glazenmaker** <i>Aeshna isoceles</i>						X								3
Paardenbijter <i>Aeshna mixta</i>										X	X	X	X	6
Plasrombout <i>Gomphus pulchellus</i>			X											
Grote keizerlibel <i>Anas imperator</i>		X				X				X	X			7
Vuurlibel <i>Crocothemis erythraea</i>						X								2
Platbuik <i>Libellula depressa</i>		X	X							X	X			2
Viervlek <i>Libellula quadrimaculata</i>		X		X				X						3
Gewone oeverlibel <i>Orthetrum cancellatum</i>	X	X	X	X				X	X		X			7
Bloedrode heidelibel <i>Sympetrum sanguineum</i>	X		X			X	X			X	X	X		13
Bruinrode heidelibel <i>Sympetrum striolatum</i>		X	X							X	X			5
Steenrode heidelibel <i>Sympetrum vulgatum</i>		X	X			X				X	X	X		6
Venwitsnuitlibel <i>Leucorrhinia dubia</i>			X											

Verlag van de excursie van 3 augustus 2008 aan de Westkust

Zoals veel dagen van 2008 nat en winderig waren aan de Westkust, zo was het ook uitzonderlijk slecht weer op 3 augustus, de dag van de geplande libellenexcursie aan de Westkust.

Het regende en er stond een stevige wind: echt geen weer om een hond door te jagen, laat staan een libel.

Niettegenstaande de ongunstige klimatologische omstandigheden gingen de 7 moedige deelnemers toch op stap.

De afspraakplaats was het VBNEC (Vlaams Bezoekers- en NatuurEducatief Centrum) van De Panne. Bij dat centrum werd er een poel aangelegd om een idee te geven van wat een duinpanne kan zijn. Deze plas werd al heel vlug ontdekt door de libellenfauna van de omgeving en op zonnige zomerdagen loont het altijd de moeite van de randen eens af te speuren alsook het wateroppervlak zelf. Het is zeker een van de betere plaatsen om enkele speciale soorten waar te nemen.

We waren enigszins verbaasd dat de talrijkste soort daar de Bruine winterjuffer (*Sympecma fusca*) was met 15 stuks. Deze soort zien we daar heel regelmatig en ook op verschillende andere geschikte plaatsen in onze streek. Dat ze niet al te kieskeurig zijn bewijst het feit dat ik op 15 augustus een exemplaar vond ik mijn tuin.

Ook het Lantaarntje (*Ischnura elegans*) met 10 exemplaren was gemakkelijk te zien tussen de regendruppels. Maar van de Azuurwaterjuffer (*Coenagrion puella*), die anders heel talrijk kan zijn, zagen we slechts één exemplaar. Verder noteerden we nog 3 Watersnuffels (*Enallagma cyathigerum*), 2 Kleine roodoogjuffers (*Erythromma viridulum*) en 1 Bruinrode heidelibel (*Sympetrum striolatum*).

De Houtsaegerduinen, één van de poelen waar we Gaffelwaterjuffer vonden.
Foto Geert De Knijf

Een nogal armzalig totaal van 32 libellen op de anders zo rijke poel.

Een 2e site die we bezochten was de omgeving van de Markeyputten in het Garzebekeveld. Dit zijn zandwinningsputten die dateren van de aanleg van de autoweg E40. Eén put is zeer zuiver, zonder vis en goed begroeid met allerhande waterplanten, een ideaal biotoop voor libellen en juffers. Het weer bleef even slecht en de aantallen dus even laag.

Een mooie waarneming was die van een Vuurlibel (*Crocothemis erythraea*), op zonnige dagen zien we er daar dikwijls een groot dozijn van. Opnieuw waren de Bruine winterjuffers (*Sympecma fusca*) present, dit keer met 3 exemplaren. Verder niet veel soeps: 2 Lantaarntjes (*Ischnura elegans*) en één Bloedrode heidelibel (*Sympetrum sanguineum*). Op sommige dagen vinden we daar vele tientallen Kleine roodoogjuffers (*Erythromma viridulum*) maar ook veel Grote keizerlibel en Gewone oeverlibel. Maar vandaag viel het toch tegen. Deze Markeyputten en het omliggende Garzebekeveld met zijn fossiel duin vormen anders wel een uniek biotoop met veel zeldzame planten en insecten.

Een derde bezochte plaats was het Westhoekreservaat en daar gingen we een paar poelen bekijken in de zuidelijke begrazingszone. Met 7 Lantaarntjes (*Ischnura elegans*), 1 Zwerfende pantserjuffer (*Lestes barbarus*) en een paar heidelibellen konden we niet spreken van een mooi resultaat.

Na deze eerder ontgoochelende voormiddag gingen we picknicken in De Nachtegaal waar we terug op krachten kwamen. Het andere goede nieuws was dat het opgehouden was met regenen.

Het laatste gebied dat we bezochten waren de Houtsaegerduinen, ook een Vlaams Natuurreservaat zoals de Westhoek en het Garzebekeveld.

De Houtsaegerduinen kwamen enkele jaren geleden in het nieuws bij de libellenliefhebbers door het ontdekken van een populatie Gaffelwaterjuffers (*Coenagrion scitulum*). En natuurlijk was een van de eerste juffers die we vonden een "Gaffel", zoals we ze hier noemen. Er werd verondersteld dat er weinig of geen Gaffelwaterjuffers meer voorkomen na 1 augustus en tot de verbazing én vreugde van de specialisten telden we er 17 (slechts één wijfje). De meeste Gaffels werden niet gevonden bij de poel zelf maar laag in de struiken van de omgeving. We mogen veronderstellen dat de populatie van de Houtsaegerduinen belangrijk is want in de voorzomer waren er dagen met tientallen Gaffelwaterjuffers op de 2 centrale poelen.

Andere leuke waarnemingen daar waren de 12 Bruine winterjuffers (*Sympecma fusca*) en de Pantserjuffers: 2 Zwerfende pantserjuffers (*Lestes barbarus*) en één Gewone pantserjuffer (*Lestes sponsa*). Opnieuw zagen we daar de mooie Vuurlibel (*Crocothemis erythraea*), namelijk 3 mannetjes en 1 wijfje. Minder opwindend waren de 3 Watersnuffels (*Enallagma cyathigerum*) en de 10 Lantaarntjes (*Ischnura elegans*).

Bij de poelen groeit ook het uiterst zeldzame Kruipend moerasscherm (*Apium repens*), een plantje dat op de Bijlage II van de Habitatrictlijn staat en dus in gans Europa bedreigd is.

Dankzij de namiddagwaarnemingen in de Houtsaegerduinen gingen we toch met een tevreden gevoel naar huis. Niettegenstaande het zeer slechte weer deden we toch enkele merkwaardige waarnemingen en hadden we juist genoeg materiaal om er een kort verslagje aan te wijden.

Godfried Warreyn

Gaffelwaterjuffer (*Coenagrion scitulum*), de soort van de dag bleek ondanks de late datum nog behoorlijk talrijk in de Houtsaegerduinen.
Foto Marc Tailly

Excursiekalender 2009

Onze excursies staan open voor iedereen en zijn gratis. Daar ze de ganse dag duren, voorzien we je ook van een picknick. Voorzie zeker laarzen en liefst ook een insectennet, verrekijker en veldgidsen. Bij slecht weer (regen, koude of sterk bewolkt weer) kunnen excursies afgelast worden. Bij aanhoudend slecht weer neem je best de dag voordien contact op met de verantwoordelijke.

Zondag 10 mei: Noord-Frankrijk

We gaan op zoek naar de Tweevlek (*Epiptera bimaculata*) in de streek van de Avesnois en de Thierache in het noorden van Frankrijk (Département Nord). Hier komen aan enkele vijvers zeer grote aantallen van de Tweevlek voor. Waarnemingen van enkele tientallen tot honderden larvenhuidjes per plas zijn er geen uitzondering. We willen meer te weten te komen over deze soort en kennis maken met de libellenliefhebbers uit het noorden van Frankrijk (regio Nord-Pas-de-Calais en Picardië). Tevens is dit een goede gelegenheid om kennis te maken met collega's libellenliefhebbers uit het noorden van Frankrijk.

Afspraak: om 9u30 aan de kerk van Trélon (Frankrijk). Trélon ligt op zo'n 50 km ten zuiden van Bergen (Mons) en op 20 km ten westen van Chimay (Virelles). Rij eerst naar de ring rond Mons en daar volg je de aanduiding Maubeuge (Frankrijk). Eenmaal in Frankrijk volg je de N2 tot in Avesnes-sur-Helpe, waarna je links af moet en nog een kleine 20 km verder over secundaire wegen. Een plan is te bekomen bij Cédric Vanappelpghem.

Verantwoordelijken: Cédric Vanappelpghem (cedvana@free.fr) en Marc Tailly (056/326 328, marc.tailly@pandora.be).

Zondag 17 mei: Algemene vergadering + excursie in het landschap de Liereman (Oud-Turnhout)

De jaarlijkse Algemene vergadering van de Libellenvereniging vzw gaat dit jaar door in het bezoekerscentrum van het Landschap De Liereman te Oud-Turnhout. In de namiddag wordt er een excursie voorzien in het Landschap De Liereman.

Het Landschap De Liereman bestaat uit een afwisseling van natte en droge heide, gaelstruweel, elzen- en wilgenbroek, eikenberkenbos, dennenbos, stuifduin, heischraal grasland en weidevogelgebied. Kortom een staalkaart van het beste wat het Kempens landschap te bieden heeft. Heel wat soorten planten en dieren vinden hier een leefgebied. De grote soortenrijkdom is te verklaren vanuit de verscheidenheid aan biotopen. Op vlak van libellen kunnen we heel wat verwachten, waaronder specialiteiten zoals Glassnijder, Variabele waterjuffer, Vroege glazenmaker en Noordse witsnuitlibel. Ook de onmiddellijke omgeving van de Liereman is uitermate rijk en interessant.

Afspraak: om 10u00 in bezoekerscentrum Landschap De Liereman, Schuurhovenberg 43, Oud-Turnhout.

Meer info op <http://www.natuurpunt.be/default.asp?ID=1509>

Verantwoordelijke: Geert De Knijf (0476/403 454; geert.deknijf@inbo.be).

Zondag 24 mei: Het Vinne te Zoutleeuw

Het Vinne hoeft wellicht geen voorstelling. Het enige, grote natuurlijke meer in Vlaanderen zal ondertussen al bij iedereen bekend zijn. Met deze excursie hopen we toch een aantal bijzondere soorten aan te treffen zoals Glassnijder, Vroege glazenmaker en Bruine korenbout. Niet alleen daarvoor is dit een echte aanrader, maar ook omwille van de enorme vogelrijkdom en het prachtig landschap. Iets om naar uit te kijken...

Afspraak: om 10u00 aan de parking van het provinciaal domein 'Het Vinne'

Verantwoordelijke: Jorg Lambrechts (0478/24 27 61, jorg.lambrechts@arcadisaeolus.be).

zie voor
wijzigingen in de
kalender of om
afspraken te
maken met
andere
deelnemers op
ons forum:
www.odonata.be

Zondag 14 juni: De Kraenepoel te Aalter, Maldegemveld en Gulke Putten

De Kraenepoel is de laatste van de tientallen vijvers waarmee in de middeleeuwen het Bulskampveld, het uitgestrekte heideveld van Aalter tot Brugge, bezaaid was. Tot na de Tweede Wereldoorlog bleef hij in gebruik als visteeltvijver, waardoor zich een merkwaardige flora kon ontwikkelen die goed leek op die van de Kempense vennen. Maar als gevolg van een slechte waterkwaliteit verdwenen veel van de bijzondere soorten. Dankzij het heldere en slechts matig voedselrijke water komen nu in de Kraenepoel terug heel wat bijzondere dieren en planten voor. Sommige daarvan, zoals het Moerashertshooi in de oeverzones, treffen we in Vlaanderen verder bijna alleen aan in Kempense heidevennen. Een indrukwekkend lijstje aan gebieden en soorten, prachtige restanten van het historische Bulskampveld, passeren de revue op deze onuitgegeven excursie. We bezoeken eerst de Kraenepoel en daarna de plassen van Merendree. Vervolgens komen nog bekende reservaten zoals het Maldegemveld en de Gulke Putten aan de beurt. Een aanrader voor iedereen, door de enorme afwisseling aan biotopen en de reeds geruime tijd als natuur beheerde terreinen.

Afspraak: om 10u00 aan het treinstation van Aalter- Bellem

Verantwoordelijken: Peter Van der Schoot (0473/ 95 90 00, petervander-schoot@telenet.be) en Jan Versigghel (jan.versigghel@skynet.be).

Zondag 12 juli: Mol en omgeving

Een klassieker onder de libellenexcursies, maar het is altijd leuk om een groot scala aan soorten te kunnen zien. We doen gebieden aan als Den Diel, het Buitengoor en het Sluismeer en we gaan ook diep tot in het reservaat van de Maat. Voornaamste doelsoorten die we zullen zoeken zijn Gevlekte glanslibel (*Somatochlora flavomaculata*), Kempense heidelibel (*Sympetrum depressiusculum*) en andere zeldzame Kempense specialiteiten. Verder zoeken we het stromend water op, met als doelsoort Gewone bronlibel (*Cordulegaster boltonii*) en Bosbeekjuffer (*Calopteryx virgo*)

Afspraak: om 10u00 op de parking aan het Ecocentrum/ Zilvermeer te Mol- Rauw

Verantwoordelijken: Peter Van der Schoot (0473/95 90 00, petervander-schoot@telenet.be) en Jef Sas (jef.sas@euphony.net)

Zondag 23 augustus: Combi-excursie met de Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie in het grensoverschrijdend reservaat het Hageven/De Plateaux.

De Kempense heidelibel (*Sympetrum depressiusculum*) heeft een erg late vliegtijd en bereikt de top van haar vliegtijd terwijl andere libellen al op hun retour zijn. Het is tevens een van de weinige libellen die zowel in Nederland en België achteruit lijkt te gaan. Tijdens deze excursie wordt het gebied Het Hageven/De Plateau bezocht. We zullen proberen een indruk te krijgen van de talrijkheid van de Kempense heidelibel. Een andere leuke soort die we tijdens deze excursie waarschijnlijk tegenkomen is de Bandheidelibel (*Sympetrum pedemontanum*).

Afspraak: om 10u30 bij Bezoekerscentrum De Wulp van het Hageven. Te bereiken via de Grote Weg Hasselt-Eindhoven (N74), afslag Grote Heide (N71) dan aanduiding "De Wulp" volgen (naar links).

Verantwoordelijke: Geert De Knijf (0476/403 454; geert.deknijf@inbo)

zie voor
wijzigingen in de
kalender of om
afspraken te
maken met
andere
deelnemers op
ons forum:
www.odonata.be

Zondag 21 juni - Excursie Delleboersterheide, Friesland

Vroeger lagen de rijkste libellengebieden van Nederland allemaal in het zuiden. De Delleboersterheide heeft daar verandering in gebracht. Met een fijne mix van noordelijke oudgedienden, zuidelijke nieuwkomers en zelfs een 'uitgestorven' soort is dit gebied een van de rijkste libellengebieden van Nederland. De 'uitgestorven' soort is de Oostelijke witsnuitlibel *Leucorrhinia albifrons* die hier sinds enkele jaren een florierende populatie heeft. Dit jaar vinden er twee excursies plaats in de top van de vliegtijd van deze soort en is er dus voor iedereen kans om deze soort te zien zonder illegaal het gebied in te gaan. Mensen die mee willen moeten zich uiterlijk voor **donderdag 11 juni** opgeven bij It Fryske Gea: 0512-381448. De excursie begint om 10.30 bij de kerk van Oldeberkoop.

Vrijdag 26 juni - Excursie Delleboersterheide, Friesland

Zie bovenstaande aankondiging. Mensen die mee willen moeten zich uiterlijk voor **dinsdag 16 juni** opgeven bij It Fryske Gea: 0512-381448. De excursie begint om 10.30 bij de kerk van Oldeberkoop.

Zaterdag 4 juli - Excursie naar Cadzand, Zeeland

Op zaterdag 4 juli 2009 zal er een excursie plaatsvinden naar de omgeving van Cadzand in Zeeuws-Vlaanderen. Het hoofddoel van de excursie is natuurlijk de Gaffelwaterjuffer *Coenagrion scitulum*. Het veldwerk zal geleid worden door drie ervaren libellenkijkers uit de regio. De excursie begint om half elf, zodat de mensen die van ver komen ook op tijd kunnen zijn. We verzamelen op de grote parkeerplaats beneden aan de dijk bij het grote strandhotel aan de Vlamingpolderweg te Cadzand-Bad (Amersfoortcoördinaten: 016,73-378,72). Wanneer je Cadzand inrijdt over de ringdijk Noord, ga je bovenaan op de dijk rechts en dan gelijk weer rechts. De volgende plaatsen zullen worden bezocht: Cadzand, Retranchement en als afsluiter Hulst. Naast de Gaffelwaterjuffer hebben we ook goede kans op Vuurlibellen en Zwervende Heidelibellen. Opgeven voor de excursie moet uiterlijk op **woensdag 1 juli** en kan per email bij theomusse@chello.nl of via 06-13669329.

Zondag 5 juli - Excursie Lindevallei, Friesland

De Lindevallei is als libellengebied minder populair dan De Weerribben en De Wieden. Dit is eigenlijk onterecht aangezien bijna alle laagveensoorten ook in De Lindevallei zijn te vinden. Specialiteit van het gebied zijn de grote aantallen van de Gevlekte glanslibel die in het gebied voorkomen. De excursie vindt plaats in de top van de vliegtijd van deze soort en biedt dus een ideale mogelijkheid om bekend te worden met deze toch wel een beetje geheimzinnige soort. Mensen die mee willen moeten zich uiterlijk voor **donderdag 25 juni** opgeven bij It Fryske Gea: 0512-381448. De excursie begint om 10.30 bij de P. Blessebrug, (brug over de Linde tussen Wolvega en De Blesse).

**Algemene Vergadering
van onze Libellenvereniging Vlaanderen vzw**

De jaarlijkse Algemene Vergadering van de Libellenvereniging Vlaanderen vzw gaat door op **zondag 17 mei 2009** vanaf 10u00 in het Bezoekerscentrum Landschap De Liereman te Oud-Turnhout. In de namiddag is er een libellenexcursie voorzien in het Landschap de Liereman.

Leden werden per brief uitgenodigd.

waarnemingen doorsturen !

Het blijft uiteraard noodzakelijk je **waarnemingen** door te sturen.

Voor het doorgeven van waarnemingen maak je bij voorkeur gebruik van het Excel-formulier dat je op onze website www.odonata.be kan downloaden. Geert kan je ook een gestandaardiseerd excel-blad toesturen wat het ingeven en vooral verwerken van de gegevens veel efficiënter maakt. We willen er ook nog op wijzen dat het belangrijk is duidelijke plaatsaanduidingen en toponiemen te gebruiken en zo mogelijk ook de UTM-coördinaten. Dat bespaart een hoop werk nadien.

Voor diegenen die niet zo vertrouwd zijn met Excell of die slechts een paar waarnemingen te melden hebben, bestaat er ook een waarnemingsformulier in Word. Formulieren, zowel om af te drukken als dadelijk in het Word document in te vullen vind je op onze website www.odonata.be. Wil je **gedrukte formulieren**, stuur dan een berichtje naar onderstaand adres.

Ook zouden we willen vragen aan allen die al hun waarnemingen gepost hebben op waarnemingen.be om die ook nog eens aan de Libellenvereniging Vlaanderen door te geven. Dit is op dit moment de enige garantie dat jouw gegevens niet verloren gaan en ook effectief worden opgenomen in de enige libellendatabank van Vlaanderen.

waarnemingen.be ?

Recent is er nog een gesprek geweest met Natuurpunt over de invoermodule waarnemingen.be en het verzamelen van libellenwaarnemingen door Natuurpunt, maar daar is nog geen definitieve afspraak rond gemaakt

In afwachting daarvan zouden we iedereen willen vragen om hun libellenwaarnemingen naar de Libellenvereniging Vlaanderen te blijven doorsturen. Ook de waarnemingen die al gepost zijn op waarnemingen.be. Dit is op dit moment de enige garantie dat jouw gegevens ook effectief in de libellendatabank van de Libellenvereniging Vlaanderen vzw worden opgenomen en niet verloren gaan.

Dat kan via bovenstaande wegen, maar als je ze al invoerde op waarnemingen.be kan je ze daar makkelijk exporteren. Als je aanloopt op waarnemingen.be kan je ook je eigen gegevens opslaan naar een excell bestand. Dit doe je als volgt: je klikt op "mijn Waarnemingen.be" en kiest daaronder "export". Hier kan je een soortgroep kiezen (i.c. libellen) en dan geef je een datum "van .. tot .." en kies je voor CSV-bestand. Iets lager vind je "klik [hier](#) om download te starten". Je slaat het bestand op naar je harde schijf en geeft het eventueel een nieuwe naam. (deze tip komt van een naarstig waarnemingen.be-gebruiker...)

Vanuit Excell kan je dat daarna openen en eventueel nog aanpassen. Dit bestand kan je dan doorsturen naar onze verantwoordelijke (adres hiernaast). We hopen dat dit dubbele werk in de toekomst niet meer nodig zal zijn.

waarnemingen
blijven
insturen naar
onze Libellen-
vereniging
Vlaanderen vzw

Verantwoordelijke
data-inzameling:
Geert De Knijf,
p/a INBO,
Kliniekstraat 25,
1070 Brussel
of naar
geert.deknijf@inbo.be

De website van de Libellenvereniging Vlaanderen vzw is

www.odonata.be

zie ons **forum** voor hot news en afspraken

www.odonata.be/divan

Boekennieuws

Boudot, J.-P., Kalkman, V. J., Azpilicueta Amorin, M., Bogdanovic, T., Cordero Rivera, A., Degabriele, G., Dommanget, J.-L., Ferreira, S., Garrigos, B., Jovic, M., Kotarac, M., Lopau, W., Marinov, M., Mihokovic, N., Riservato, E., Samraoui, B. & Schneider, W. 2009. Atlas of the Odonata of the Mediterranean and North Africa.

Libellula, Supplement 9: 1-256. ISSN 0723-6514, volledige vierkleurendruk Kostprijs ongeveer 25 euro + verzendkosten. (enkele exemplaren nog bij Geert De Knijf, verder ook te verkrijgen bij www.vermandel.com of bij de uitgever GdO, www.libellula.org).

Zo pas verscheen deze libellenatlas van het Mediterrane gebied en Noord-Afrika. De atlas bestrijkt alle landen die grenzen aan de Middellandse Zee (Frankrijk tot 47° noorderbreedte) en een aantal aangrenzende landen of regio's zoals gans Afrika ten noorden van 18 graden noorderbreedte, Syrië, Jordanië, Libanon, deels Irak, Saoedie-Arabië en Iran. Ook nabijgelegen gebieden als Portugal, de Canarische eilanden, Madeira, Servië, Macedonië en Bulgarije en compleet Marokko werden mee opgenomen. Voor het Arabisch schiereiland zijn wel enkel die soorten opgenomen die ook nog in andere "echt" mediterrane landen voorkomen.

In totaal is de atlas gebaseerd op zo'n 160.000 waarnemingen, inclusief literatuurgegevens die zo'n 150 jaar teruggaan, maar ook nog ongepubliceerd materiaal.

Inleidend is er een overzicht van de verschillende landen met de voornaamste gegevensbronnen en telkens ook een adres waar je waarnemingen kan heensturen

De hoofdmoot van het boek vormen de soortpagina's (meestal een pagina per soort). In totaal worden 182 soorten of ondersoorten besproken. Per soort is er een verspreidingskaart en minstens een foto. De waarnemingen worden weergegeven volgens hokken van 50 x 50 km van het UTM-grid. Op de verspreidingskaarten maakt men een onderscheid tussen waarnemingen voor en na 1980. Per soort is er een beknopte tekst die ingaat op taxonomische vragen of aanduidt waarom sommige gepubliceerde data niet opgenomen zijn. Per soort vind je er ook de IUCN Red List Status en een landenlijstje.

Afsluitend is er een literatuurlijst en 4 checklists (West-Mediterraan, Oost-Mediterraan, Noord-Afrika, Levant en Arabisch schiereiland) met een aanduiding van aanwezigheid per land. Letters geven hier aan of de soort in een land uitgestorven is en eventueel of het slechts gaat om een enkele waarneming. Uitgebreide literatuurstudie en veldwerk lieten de auteurs toe te oordelen over hun aanwezigheid en status. Ook hier weer enkele taxonomische verduidelijkingen.

Het gehele boek is in kleur uitgegeven wat het erg aantrekkelijk maakt. Je vindt er bv. zeldzame foto's van een reeks nog weinig vertoonde soorten. Het is verder voor het eerste keer dat de lezer - wat ook de lacunes nog mogen zijn in sommige streken - een mooi overzicht vindt van de verspreiding in wat voor massa's mensen, ook natuurliefhebbers, een uitgelezen vakantiegebied is. Het werk zal voor velen dan ook gegarandeerd een prima uitgangspunt zijn om aanvullingen te leveren.

Marc Tailly

Een tip: niet wachten met bestellen als je interesse hebt; het boek is slechts beperkt leverbaar !

lidgeld 2009

Vorige zomer kon je al even proeven van het Nederlandse tijdschrift *Brachytron*. Elk lid kreeg dan namelijk bij wijze van voorstelling een nummer toegestuurd dat meteen een soort update was van de Nederlandse atlas. Door een samenwerking tussen de NVL en onze LVV zal dit nederlandsstalige tijdschrift niet alleen meer Nederland beslaan maar ook Vlaanderen en zullen er dus ook bijdragen in verschijnen over Vlaanderen. Zo krijg je ook als Vlaming in eigen taal een pak interessant en relevant leesvoer voorgeschoteld.

Gevolg is wel dat we verplicht zijn het lidgeld wat op te trekken, naar **20 euro** per jaar (jeugd 13 euro). Daarvoor krijg je dus onze eigen nieuwsbrief en 2 nummers per jaar *Brachytron*. In het eerstvolgende nummer verschijnt alvast een artikel over de vuurlibel in De Maten van Frank Van de Meutter.

Nieuwe leden ontvangen een welkomstpakket (o.a. zoekkaart libellen).

Lidgeld regelen kan op rekening **523-0802436-30** van **Libellenvereniging Vlaanderen vzw**.

VOORDEEL

Wie nu lid wordt van onze Libellenvereniging Vlaanderen kan terzelfdertijd voor een voordeelprijs* (10 euro) een exemplaar van De Libellenatlas aanschaffen. Vermeld dan bij je overschrijving "promo + atlas". In dit geval dus ofwel 30 euro ofwel 23 euro (jeugd). Dit aanbod is enkel geldig in België. Als extra krijgen de leden ook nog het laatste nummer van de jaargang 2008 van *Brachytron*.

Ledenadministratie - verzending nieuwsbrief

De kosten voor het versturen per **post** van zaken als onze nieuwsbrief zijn telkens een flinke hap in het budget van een vereniging. Dat is bij ons niet anders. Anderzijds heeft een elektronische **PDF-versie** het voordeel dat kleurenfoto's kunnen gebruikt worden. En sommigen onder jullie verkiezen dat zelfs en drukken hem desgewenst zelf af. De gedrukte versie kan – omwille van de kosten – alleen in zwart-wit.

Het is zeker niet de bedoeling de gedrukte versie af te schaffen, maar we willen graag even peilen naar de wensen van onze leden.

We willen daarom **iedereen** verzoeken een mailtje te sturen naar Tim Adriaens, verantwoordelijke voor onze ledenadministratie en hem

1. je mailadres door te geven (die kan voor diverse zaken van pas komen)
2. aan te geven of je de nieuwsbrief zeker ook per post wenst te ontvangen, of als je verkiest hem slechts elektronisch te krijgen.

Zaken ivm met adreswijziging geef je ook best meteen aan Tim door. Je bereikt hem op ledenadmin@odonata.be of op het postadres Tim Adriaens, INBO, Kliniekstraat 25, 1070 Brussel.